

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 10 November 1912. N°. 1819.

blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonneementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Insendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonneementsprijs: franco aan huis, per drie maanden / 1.20, voor België per jaar / 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned-Indië per jaar / 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers / —.10. Abonneementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz.
Advertenties: van 1 tot 8 regels / 1.20, voor elke regel meer / —.20.
Aanvragen en vermelding van leedgaven / —.12 per regel.

Van de Doleinding.

LXXII.

DERDE REEKS.

IX.

En God schiep de groote walvissen, en alle levende wriemelende ziel, welke de wateren overvloedig voortbrachten, naar hunnen aard; en alle gevogelte gevogelte, naar zijn aard. En God zag, dat het goed was. Gen. 1: 21.

Hoe men 't ook wende of keere, altoos staat men derhalve ten slotte voor de keuze tusschen tweeërlei voorstelling. Neemt ge aan, dat het sterven der dieren oorspronkelijk in Gods plan lag, en dat alle dieren door Hem op een eindigen van hun bestaan door den dood geschapen zijn, dan is de Dood, in volmen omvang althans, niet door de zonde in de Schepping gekomen. Houdt ge daarentegen vast aan het laatste, en kunt ge 't niet met de algemeene voorstelling der Schrift niet in overeenstemming brengen, dat er, ook buiten zonde, een zoo uitgebreide heerschappij van den Dood op deze aarde zou bestaan hebben, en zulks wel naar Gods bedoeling, dan moet ge wel aannemen, dat alle dood in alle schepsel samenhangt, en dat, ware noch de halve engelenwereld afgevalen, noch de mensch door satan verleid, er noch in de menschenwereld, noch in de dierenwereld van sterven ooit sprake zou geweest zijn.

Nu heeft men zich hier wel afgeemaakt, door de dieren als mindersoortige wezens in de natuur te laten wegsterven, zonder dit in eigenlijken zin Dood te noemen. Maar gaat dit op? Reeds aanstands tocht rijst de bedenking, dat we in Pred. 3: 18—21 vlak het tegendeel lezen. De voorstelling alsof er van Dood in eigenlijken zin alleen bij den mensch sprake kon zijn, en niet het wegsterven van de dieren hiermee in niets te vergelijken zou zijn, wordt in wat Salomo daaromtrent betuigt, lijdrecht weersproken. Zóó toch lezen we daar: „Ik zeide in mijn hart van de gelegenheid der menschenkinderen, dat God hen zal verklaren, en dat zij zullen zien dat zij als de beesten zijn aan zich zeiven. Wat toch den kinderen der menschen wedervaart, dat wedervaart ook aan de beesten. Gelijk het dier sterft, alsoo sterft deze, en zij allen hebben een eenerlei adem, en de uitnemendheid der menschen boven de beesten is geene; want allen zijn zij ijdelheid. Zij gaan allen naar ééne plaats, zij zijn allen uit het stof, en zij keeren allen weder tot het stof. Of wie merkt dat de adem van de kinderen der menschen opvaart naar boven, en dat de adem van de beesten nederwaarts vaart in de aarde? — Met zulk een stellige uitspraak voor ons valt toch kwalijk te ontkennen, dat wij gemeenlijk de dieren te laag schatten, en onszelven als te ver boven hen verheven.

Verreweg de meesten zouden dan ook geneigd zijn, om op de verwijzing naar Pred. 3: 18 vv. te antwoorden: „Ja, maar dat geldt alleen van het lichaam, en wat mensch en beest onderscheidt, is niet het lichaam, maar de ziel.“ Neem er een proef slechts van in heel uw kring, en als ge rondvraagt: Heeft ook uw hond een ziel, dan begrijpen de meesten uw vraag zelfs niet, en houden vol, dat alleen de mensch een ziel heeft en het dier niet. Ja, dat juist het niet-hebben van een ziel 't dier maakt, en het wel-hebben van een ziel den mensch. Ook dit echter is in rechtstreeksche tegenspraak met de doorgaande onderwijzing der Schrift. Aanstands reeds in het Scheppingsbericht van Gen. 1, wordt eerst van de *vissen* en *vogels* gesegd: „Dat de wateren voortbrengen een gewemel van levende zielen, en het gevogelte vliege boven de aarde in het uitspan van hemels“ (vs. 20). Daarna in vs. 21, dat God schiep den grooten walvisch „en alle wriemelende ziel“. Eveneens in vs. 24: „De aarde bringe voort levende zielen naar hun aard, vee en kruipend en wild gedierde“. En voor zoover men uit vs. 20 medelijdt willen afdelen, dat wel de vissen een ziel hebben, maar niet de vogelen, omdat dat het er van de vogelen niet afzonderlijk bijstaat, zoo voelt toch een ieder, dat het reeds op zichzelf niet aan zou gaan, aan een voorn of blikke een ziel toe te kennen, en aan een u nog wel toesprekende papegaai niet. Bij een visch merke we ter wereld niets van eenige wezensuitdrukking, bij een duif, bij een adelaar, bij een papegaai daarentegen zeer wel. Doch ook algezien hiervan blijkt duidelijk uit vs. 30, dat deze uitlegging van vs. 20 onjuist zou zijn. In vs. 30 toch volgt de resumtie van de schepping van heel de dierenwereld, en wel zoo dat opgenoemd worden: 1° het gedierde der aarde, 2° het gevogelte des hemels, en 3° het kruipend gedierde, en van deze drie saam volgt dan: „alle gedierde op aarde waarin een levende ziel is.“ En nu zegge men weer niet, dat hier de vissen uitgesloten zijn; want dit

is wel zoo, maar om een heel andere reden, t. w. omdat de vissen in het water hun voedsel vinden en hier, in tegenstelling met de menschen, alleen die dieren worden aangefat die zich voeden met het „groene kruid“ der aarde.

Nog een tweede opmerking moet hieraan toegevoegd. In vs. 29 en 30 wordt de voeding, die God voor den mensch heeft bestemd, gesteld tegenover de voeding die aan de dierenwereld is toegewezen. Nu zouden onze zoelogen verwacht hebben, dat van den mensch gezegd zou zijn, dat hij zich alleen met wat uit de aarde sproot zou voeden, maar dat in de dierenwereld geheele groepen zich voeden zouden met elkander. Met name ware dit van de groote vissen te zeggen. En in tegenstelling met deze hebbelijkheid der dieren zou dan de vegetarische mensch zich van deze wreedheid hebben onthouden, en zich enkel vrucht van boomgewas tot spijs hebben genomen. Doch zoo vinden we het volstrekt niet. In de ordinantie Gods, die in vs. 29 en 30 vermeld wordt, zegt de Heere tot den eersten mensch: „Ik heb u al het zaadzaaiende kruid gegeven, dat op de gansche aarde is, en al het geboomte waarvan zaadzaaiende boomvrucht is, het zij u tot spijs“. En dan volgt er in tegenstelling: „Maar aan al het gedierde der aarde, aan alle gevogelte des hemels, en aan al het kruipend gedierde, waarin een levende ziel is, heb ik al het gras tot spijs gegeven. En het was alsoo.“ Zelfs zij, die beweren durven dat God de Heere dit niet alzoo gezegd zou hebben, maar dat Mozes, of welk ander schrijver ook, deze woorden aan God in den mond heeft gelegd, zullen met het oog hierop dan toch moeten erkennen, dat wie dan ook deze woorden neerschreef, hij toch zeer wel wist, dat thans de dieren volstrekt niet alle van 't kruid des velds leven, ja, dat er tal van dieren en soorten van dieren zijn, die gansche geen kruid eten, maar bijna uitsluitend leven van ander dieren vleesch. En juist daarom mag men hier niet over heen lezen, en verdient het ten zeerste de aandacht, dat hier de dieren ons worden voorgesteld als wezens, die noch door den mensch, noch door andere dieren verteerd worden, en dat God zag dat dit goed was

Nu geven we toe, dat deze conclusie getrokken is uit het stilzwijgen over ander voedsel, en dat uit dien hoofde de mogelijkheid overblijft, dat het elkaar onderling verslinden toch wel ter dege van meet af onder de dieren plaats vond; mits men dan ook maar verder de gevolgen aandurft, die hieruit voortvloeien. Op zichzelf echter blijft reeds het zoo stellig mogelijk toekennen van een ziel aan de dieren het zeer ernstig beletsel, om in het sterven van de dieren iets te zien, dat met hetgeen wij dood, d. w. z. als dood enkel om der zonde wil noemen, niets uitstaande zou hebben. De moeilijkheid is maar, dat als we thans in de Schrift van *ziel*, van *leven*, van *dood* enz. lezen, we zoo geneigd zijn, aan deze uitdrukkingen den zin te geven dien deze woorden in ons spraakgebruik erlangd hebben, terwijl we toch zelf voelen dat het volstrekt noodzakelijk is, nauwkeurig na te gaan, wat de schrijvers die de Schrift te boek stelden, onder deze termen verstanden. Wij nu zijn gewoon in ons spraakgebruik, zonder nader onderzoek, of nadere uitlegging, onder de *ziel* ons innerlijk wezen te verstaan, ons ik, onze persoon, die leven blijft, ook al verleen we ons lichaam. Van die ziel stellen we ons dan voor, dat ze niet sterft, maar voortbestaat, en dat ze eenmaal of in de eeuwige zaligheid zal geniet, of de eeuwige straf zal lijden. En zóó eenmaal de ziel verstaande, spreekt 't wel vanzelf, dat 't er niet bij ons in wil om ook aan de dieren een ziel toe te schrijven. Dan toch zou bij 't sterven van het dier die ziel evenzoo op de een of andere wijze moeten overblijven, ergens terecht moeten komen, en hoe ook, een toekomst moeten hebben. Zoo verstaat intusschen niemand het. Als een dier dood is, is het naar onze voorstelling met zulk een dier uit. En dit juist maakt, dat onze voorstelling van wat we onder „een ziel“ hebben te verstaan, bij een dier niet past. Leest men daarentegen in Gen. 2: 7: „De Heere God had den mensch geformeerd uit het stof der aarde en in zijn neusgaten geblazen den adem des levens; alzoo werd de mensch tot een levende ziel“, dan staan we terstond voor een geheel andere voorstelling, die in niets indruischt tegen hetgeen we van de schepping der dierenwereld vernemen. Iets waarbij het vooral de aandacht niet ontga, dat er niet staat, dat de mensch een *ziel* kreeg, maar dat hij zelf „tot een levende ziel werd“, juist zóóals we ook van de dieren lezen: „De wateren en de aarde brange levende zielen voort“, zoodat ook hier de dieren zelve „zielen“ genoemd worden,

terwijl het alleen in vs. 30 heet: „alle gedaante, waarin een levende ziel is“, zoodat de *ziel* van de uitwendige verschijning wordt onderscheiden. Omgekeerd daarentegen wordt van de naamgeving der dieren gezegd, dat zóóals Adam alle levende ziel noemen zou, zóó haar naam zou zijn, waaruit volgt dat hier weer het dier zelf de *levende ziel* heet. Onwillekeurig krijgt men hier zelfs den indruk, dat de uitdrukking „ziel“ dienst doet, om al wat eigen beweging in zich draagt, niet alleen van het delfstoffenrijk, maar ook van het plantenrijk te onderscheiden. Wat toch hier sterkt het onderscheid tusschen plant en dier doet uitkomen, is niet, dat het dier leeft, want de plant leeft, ook, maar dit heeft het dier boven de plant voor, dat het dier zich verplaatsen kan, de plant niet, terwijl tevens blijkt, dat op die zelfverplaatsing van het dier in het Scheppingsverhaal zelfs bijzonder de aandacht valt. We lesen toch van dieren in de wateren die zwemmen, van dieren in de lucht die vliegen, en van dieren op de aarde die kruipen. Geheel uitwendig bezien nu heet *levende ziel* al wat naar zijn aard en krachten zijn schepping het vermogen tot deze zelfverplaatsing bezit. Die zelfverplaatsing toch sluit in zich, dat er iets in zulk een wezen is, dat beschikt over zijn stoffelijke verschijning en er mee handelt naar welgevallen, en wel een iets dat op welke manier ook een *wil* heeft, en *kracht* bezit om dien wil uit te voeren. Daar nu dit alles beide nu aan den mensch en aan het dier gemeen is, staat van beiden dat ze „een levende ziel“ zijn. Al wat een levende ziel heeft of is, is dan ook een bezielde creatuur.

Toch is hiermede nog niet genoeg gezegd. Gemeenlijk toch denkt men bij zulk een uitspraak van de Heilige Schrift schier alleen aan die dieren, met welke wij in veelvuldig contact komen, waarmee we tot op zekere hoogte een verkeer en zekeren omgang hebben, en die we alsoo in onzen eigen levenskring kunnen opnemen. In de eerste plaats denken we dan aan onze huisdieren, in de tweede plaats aan de dieren die we gebruiken om er ons door te laten dienen, en in de derde plaats aan dieren van in 't oog vallende grootte, van welke we iets te duchten hebben. Met meer dan één van deze dieren heeft toch vooral als menschen eenzaam zijn leven slijt, niet zelden opzettelijk zekeren omgang. Men kent de verhalen van den omgang van een gevangene met een vogelken dat hem bezoeken kwam, en men weet op wat soms stuende wijze zelfs deze en gene met een hond of kat dag aan dag doende is, als kende hij geen ander levensdoel. Toch is er geen enkele reden, om bij wat we in Gen. 1—2 lezen, onze opvatting tot deze soort dieren te beperken. Zeker, we hebben in ons land het meest te doen met een vogel, een hond, een kat, een paard, een rund, een schaap, of een varken, maar niets geeft ons 't recht om hiermee onze voorstelling van het dierenrijk te beperken. Waar sprake is van het dierenrijk als schepping Gods, moet men natuurlijk aan heel het rijk der dieren denken. Aan wat in de lucht vliegt, in 't water duikt, en op de aarde loopt of kruipt, maar dan ook aan de wereld der kleine dieren, insecten en microben. Tot op zekere hoogte kan zelfs gezegd, dat in spin en bij en mier in deze wereld van zeer kleine dieren iets nog interessanter is dan in de wereld der groote dieren, en als u de keuze werd gesteld om dierlijk intellect op te sporen in de koe of in de mier en de bij, zoudt ge vermoedelijk naar de domme koe niet eens omzien, en u aanstands tot het intelligentere dier in nest of raat wenden.

Doch hieruit volgt dan ook, dat ge van de dieren als levende ziel sprekkend, u in het minst niet bepalen moogt tot huisdieren en slachtoffers, maar gelijke benaming ook moet toepassen op een vlinder, een musket, een onze-lieve-heer-beestje, een gouden tor, een mier, een wesp, een houtluis, een mot en wat diereken er meer zijn. Een grens tusschen tweeërlei soort dieren, waarvan de één soort een levende ziel zou zijn, en de andere soort niet, is hier eenvoudig niet aanwijsbaar. Veelmeer treedt onder dit gezichtsstandpunt de geheele dierenwereld in al haar soorten en vertakkingen als één machtig organisch geheel voor ons, d. i. als een *rijk*, en wel als een rijk dat beheerscht wordt door één scheppende gedachte, door de gedachte namelijk van „zelfverplaatsing door eigen wil, naar eigen keus, door eigen kracht“. Als een vlieg die op zekeren afstand eenige korrelen suiker ontwaart en zich door die korrelen suiker voelt aangetrokken, dan zin kan opvatten om er zich heen te bewegen, zijn pooten of vleugels gebruiken kan om dit plan ten uitvoer te brengen, en, is hij er bijgekomen, eenige korreltens van die suiker in zich op kan nemen, dan is in die vlieg de levende ziel aan het werk

gewest. Hoe verder dit nu gaat, hoe rijker die vermogens in het dier uitkomen, hoe meer zin er zich in uitsprekt, hoe meer kracht het blijkt te kunnen oefenen, des te meer voelen we in het dier iets, dat ons nabijkomt. En treedt dit nu op in een dier van vriendelijke verschijning, en dat iets liefs heeft, dan spreekt ons dit toe, dan aait men het en laat er zich door aaien, en in het eind verkrijgt een omgang met een hond, poes of paard van zoo intiem karakter, dat we er vreugd uit scheppen en dat onze eenzaamheid en verlatenheid er door wordt aangevuld. Men moet in de dierenwereld daarom ver uiteen plaatsen enerzijds de misvormde, wanstaltige, giftige en afstootende dieren, en anderzijds de dieren die ons aantrekken, en het wezen van het dier daarom het meest uit de laatste soort pogen te verstaan, omdat deze ons het meest toespreken, en de gelegenheid om ze te verstaan en te leeren kennen, zooveel grooter is. Een aap doet meest gek; maar hoe vreemd en gedrochtelijk de aap ook optreedt, toch zoudt ge op de vraag, bij welke soort dieren ge nog het meest aan een ziel denken zoudt, licht op zulk soort dieren wijzen. Alles saamgenomen valt daarom niet wel te loochenen, dat er, ook bij groot en diep ingrijpend verschil, tusschen ons en het dier een zekere verwantschap bestaat, die we bij het plantenrijk ten eenenmale missen. En juist hieruit volgt, dat we, sprekende van het sterven of van den dood, niet enerzijds het sterven van het dier kunnen nemen als iets dat vanzelf spreekt, en anderzijds tegen onzen eigen dood opzien als tegen iets dat geheel in strijd met Gods bestel, geheel in strijd met den aard van ons wezen, en geheel in strijd met onze bestemming over ons komt.

Hiergegen kan niet aangevoerd wat we in 1 Cor. IX: 9 lezen, waar de apostel, bij zijn verwijzing naar de uitspraak, dat men den dorschenden os niet mulbanden mag, de vraag stelt: „Zorgt God ook voor de ossen?“ Men heeft dit wel gedaan en doet dit nog. Er zijn altoos menschen geweest, en ze zijn er nog, die niets zelfs voor de dierenwereld gevoelen, er zeer laag op neerzien, en het nauwelijks de moeite waard achten er één woord over te spreken. En deze dierenhaters zijn 't vooral, die zich dan bij voorkeur op dit woord van Paulus beroepen. Wat Paulus daar vraagt, drukt 't zoo juist uit wat zij over de dieren denken. Dieren zijn h. i. het spreken over hun toestand niet waard. Alleen vergeten deze dierenverachters, dat Jezus het ons zoo heel anders heeft geleerd toen hij vroeg: „Worden niet twee musschen voor één penning verkocht, en toch zal geen van deze op de aarde vallen zonder den wil van uwen Vader die in de hemelen is.“ Onder het vogelenheir is er geen minder dan een musch. En toch is er geen muschje, hoe klein ook, of God kent 't, God let er op, en wat havig er ook komt aanvliegen, er is er niet één dat op de aarde neervalt, of God heeft 't zoo besteld. En kon, waar Jezus zoo sprak, en Paulus dit wist, een apostel des Heeren dan ooit hebben willen zeggen, dat het leven of de dood van een os God niet aangaat, dat de ossen buiten Gods bestel bestaan, en dat het beneden de waardigheid van onzen God zou zijn, zich aan de ossen gelegen te laten liggen? Ieder voelt dat dit niet kan. Deut. 25: 4 kan hier dan ook niet anders dan in comparatieven zin zijn aangehaald. Er spreekt hier een opvatting van de Schrift des Ouden Testaments, die intiet, hoe wat God verordend heeft voor het *lager* leven, *a fortiori*, gelijk men zegt, nog strenger elsch stelt aan het *hooger* leven. Was nu in Israël reeds op zoo in het oog loopende wijze voor het dier gezorgd, dan ware het toch den Geest Gods ten eenenmale misken, zoo men dit opvatte alsof men wel den dorschenden os niet mocht mulbanden, maar een prediker van het Evangelie zich wel mocht laten afslaven zonder in zijn levensnood te voorzien. Blijkbaar had de apostel in Corinthe reeds kennelijk gemaakt met harde en ongevoelige personen zóóals ze er nog zijn. Personen die 't heel goed vinden, dat de prediker zich halfdood werkt, maar er geen 't minste been in zien, hem zoo schraal en schriel mogelijk van zijn levensonderhoud te voorzien, dat hij bijna niet leven kan. En met het oog op zulke *harde* menschen nu verwijst de apostel naar wat van den os gezegd was, als om de vraag te stellen: Denkt ge nu heusch dat God zoo bijzonder op den os doelde, en voelt ge niet, dat het hier een levensregel geldt, waarbij de os slechts als lager voorbeeld dienst doet, zoodat de zorge Gods, waarop hier gedoeld wordt, zelfs volstrekt niet in de eerste plaats den os geldt, maar veel meer nog allen menschen, dien men niet loont naar zijn arbeid en niet toewijst wat zijn leven vraagt?

Die valsche onderschatting van het dier heeft niet 't minst de theorie van Darwin in de hand gewerkt, en maar al te spoedig aan de evolutie van den mensch uit het dier doen gelooven. Zulk een onjuiste opvatting kan wel tijdelijk een goede vrucht dragen. Toen onze Zuid-Afrikaansche Boeren met de Kaffers in contact kwamen, en ze gezien hadden tot wat verregaande onsedelijkheid dit contact veel jongelieden van andere nationaliteit verleid had, prenten zij van meet af aan hun kinderen in, dat de Kaffers eigenlijk geen *menschen* waren. Ze noemden ze dan ook zoo niet, maar spraken, als ze de Kaffers bedoelden, altoos van: *schepel*. Dit boezemde aan het opkomend geslacht van hun jongelui zekeren afkeer in, en de uitkomst beantwoordde in zooverre aan de gekoesterde verwachting, dat onzedelijk samenleven met de Kaffervrouwen in Transvaal bijna niet voorkwam. Toch was de voorstelling valsche en sleet dan ook uit. En zoo ten deele ging het evenzoo met de sterk minachtende voorstelling van het dier, die in het Christenland niet zelden ingang vond. Ook die voorstelling hield lang het denkbeeld, alsof we aan de dieren verwant waren, tegen. Maar tenslotte sloeg ook dit juist in zijn tegendeel om. Toen eenmaal de mannen van de Evolutie met hun theorie uitkwamen, en ze wijzen konden op zooveel in de dierenwereld, dat zich aan ons menschenleven aansloot, zag meer dan één er van op, dat in die dierenwereld, waarop bij steeds zoo laag had neergezien, zoo aantrekkelijke dingen bleken voor te komen, en dit juist heeft gestrekt om de halfachtigen al spoedig geheel voor de Evolutie te winnen. Vooral in Amerika, waar juist de Puritaansche traditie den zoo lagen dunk over de dierenwereld ingang had doen vinden. Ook hier komt 't op waarheid aan. Beslist en volstandig moet elke poging tegengestaan, die van den kant der Evolutie uitgaat, om het allesbeheerschend principieel verschil tusschen menschen en dier ook maar in het minst te verwakken. Maar even noodzakelijk is het, uit de Schrift weer te leeren, als hoedang we de dierenwereld te beschouwen en Gods scheppende mogendheid ook in dit lagere creatuurrijk te aanbid-den hebben. We hebben niet te vragen, in wat loketten wij de groepen van creaturen plaatsen zullen, maar hoe we ze in de natuur vinden, en hoe de Schrift ze signaleert. Alleen door zóó te doen, ontgaan we het gevaar, dat van beide kanten dreigt, om of de dieren niet te achten en ze ten slotte te mishandelen, of wel om ze op te hemelen en ze te gaan verheffen op een wijze, die onse menscheijke waardigheid ten slotte aantast. Veilig gaat ge dan ook alleen uit, zoo ge uw waardij als menschen in onderscheiding van het dier niet daarin zoekt, dat gij een ziel hebt, en 't dier niet, maar zoo ge u door de Schrift laat leeren, dat wel ook het dier „een levende ziel“ is, maar dat de mensch alleen en niet het dier drager is van het Beeld en van de Gelijkheis Gods.

Onder dit gezichtsstandpunt nu is het niet wel mogelijk, den dood van den mensch en den dood van het dier zóó geheel onderscheidenlijk te nemen, dat alle eenheid in beider sterven geheel te loor zou gaan, zoodat ge vanzelf tot de slotsom zoudt komen, dat naar Gods heilig, oorspronkelijk bestel het dier wel en de mensch niet aan den dood onderworpen was, of wilt ge, dat het sterven van den mensch tennatuurlijk en van het dier natuurlijk zou zijn. Ook voor het dier blijft het sterven een *lijden*; ja, het blijft dit, ook al sluiten we nu voor een oogenblik allen dierenmoord en alle dierenaantasting buiten, om alleen te denken aan zulk een sterven, dat als gevolg van uitputting van levenskracht, na zekere periode van leven, aan het dier vanzelf zou overkomen zijn. Met opzet stellen we deze beide wijzen van sterven tegenover elkander, of juist nog gezegd, het sterven tegenover het gedood worden. Juist dit toch is de meest gangbare voorstelling, dat het gedood worden tegen de natuur der dieren was, maar niet het vanzelf sterven, en zelfs geven we toe, dat we geen genoegzaam licht ontvingen, om met beslistheid de mogelijkheid van deze onderscheiding te loochenen. Men geeft dan toe, dat het gedood, gewond en geslacht worden van de dieren gevolg van de zonde en uitwerking van den vloek is geweest, maar houdt hierbij vol, dat het dier, ook al ware de mensch niet in zonde gevallen, toch vanzelf zijn leven ten slotte zou hebben ingeboet. Tegen dit laatste nu staat voor ons over, dat ook het vanzelf sterven een *lijden* is, en dat het zich zoo bijna niet laat indenken, dat God de Heere lijden, lijden tot in den dood, voor het onnoemelijk aantal creaturen van het dierenrijk zou verordend hebben, indien niet verzet tegen zijn heiligen wil, hetzij in de engelenwereld, hetzij in de

menschenwereld, dit had tweegebracht. En nu kan men wel zeggen, gelijk van de zijde van het ongeloof steeds drierster be- weerd wordt, dat sterfden, als elnde van het aanzijn, geen lijden is, en geen lijden met zich brengt, maar voor wat den mensch aangaat is dit beslist te loochenen, al geven we toe, dat bij Gods kind genade den dood bijna tot een triomf kan maken; reden waarom de eerste Christenen dan ook bij het ultdragen van het lijf naar het graf niet hullebalken, maar zangers huurden. Wat nu voor den mensch geldt, geldt ook voor het dier. Buiten geloofsgenaden is alle ster- ven voor den mensch een leed dat hij on- dergaat, en niet anders staat het met 't dier. De meesten merken dit niet, omdat ze zoo bijna nooit met de dieren meeleven. o, Zoovelen weten van het leven en lijden der dieren bijna niets al. Het meest maken ze nog met dieren kennis, als het stuk ge- braad op hun dilsch het reuk-organ prikkel. Ook spreekt het vanzelf, dat de meesten van het lijden van insecten niets merken, omdat deze te klein zijn om ons te doen merken wat ze gevoelen. Heeft men daarentegen te doen met een huisdier, dat zijn gewaar- wordingen op voor ons bespeurbare wijze uiten kan, dan merkt wie fijnegevoelig is zeer zeker wat zulk een dier ondergaat, en dit kan ook niet anders, omdat de organen die buiten werking moeten gesteld worden, bij de rijk-georganiseerde dieren bijna dezelfde zijn als bij ons, met name het hart, de longen en de hersenen, en ook de ker- mende geluiden en verschrikte oogen spre- ken een taal die wij zeer wel verstaan. Al ware het dan ook, dat alle zoogen ons vertelden: „Na zekere periode sterft het dier vanzelf, de meesten leven veel korter, een enkel langer dan de mensch!“ zou dit de zaak voor ons nog allerminst uit- wijzen. De zoolog tocht kent de dieren- wereld niet anders dan in de gesteldheid waarin ze door zonde en vloek geraakt is, en dat onder deze bedeeeling elk dier, ge- lijk elk mensch, ten leste het leven laboet, ontken geen enkel Schriftgeleuvige. Voor ons echter is de vraag niet, hoe 't thans met de dieren gesteld is, maar hoe 't mee gesteld zou zijn geweest, indien de dieren- wereld nog vrijstond en onverwakt beant- woordde aan het lot dat God haar in zijn Schepping gegeven had, toen Hij zag dat ook in die dierenwereld alles goed was.

Al het latere levert geen moeilijkheden op. Dat in dit latere de dood heerschte en nog heerscht, spreekt vanzelf. Het enige waarop het aankomt, is de onzeker- heid, of de Heere onze God in de vol- maaktheid van zijn Schepping den dood, den natuurlijke dood van het dier, al dan niet had opgenomen. Dit neemt men bijna al- gemeen aan, en juist daartegen opperen we bedenking, en wel op grond van de liefde en almacht Gods, waarmee het scheppen van een dier dat in 't sterfven lijden moet, zich zoo kwalijk verenigen laat.

We kennen zoo weinig van de dieren- wereld. Het sterfven van een hond of lam kan ons aandoen. Daarentegen komt 't niet in ons op, dat in het sterfven of dood- gaan van een insect innerlijk lijden zou zijn. Doch bezie nu de vernielingsinstru- menten, die een spin in zijn klauwen en in zijn bek bezit, eens door een machtigen mi- croskoop en ge rilt bij de gedachte, dat een dier van u grootte, en evenzo gewa- pend, u aanviel. Het doodden zelfs van een vlieg moet dus wel krachtinspanning en geweld vorderen, en het vliegje, hoe klein ook, dat in de vernietigende pooten van zulk een spin gevat, en straks in zijn spin- weefsel geklemd en gedood wordt, moet wel een lijden ondergaan waarvan alle waarneming ons ontsnapt.

DR. A. K.

„Gelijk Hij gewild heeft“.

Maar nu heeft God de leden
gezet, en gelijk van de een
in het lichaam, gelijk Hij gewild
heeft. 1 Cor. 12 : 18.

Elk kind van God is op een eigen manier bewerkt, en die ons bewerkt heeft, is God. Dat rekent van onze Schepping af, ja, van vóór onze Schepping. Ge tast toch geheel niets, zoo ge 't u voorstelt, alsof in den eeuwig- heid Gods alleen bepaald ware, hoe 't in de eeuwigheid met u gaan zou, of ge namelijk ten leven verkoren of ten verdere bestemd zijt. Heel het plan voor u persoon lag in Gods raad. Als er in uw stad of dorp in den loop van het jaar twee, driehonderd en meer kinderen ge- boren worden, dan zijn dat niet maar allen gelijke, kleine menscheleke wezenkens, zoodat de Heere eerst later in den loop van hun leven bepalen zou, wat er uit zou worden; maar dan zijn al die kinderen reeds in hun geboorte op een eigen manier toegerust, zoo naar lichaam als naar ziel. Van elk kindeke dat geboren wordt, gaat een steeds door, wat Jeremia omtrent zich- zelf betuigde, dat namelijk God tot hem ge- spraken had: „Er Ik u in uw moeders buik formeerde, heb Ik u gekend“, en van elk ge- roepene ten eeuwigden leven mag er ook nu nog bijgevoegd: „en eer gij uit de baarmoeder voort- kwamt, heb Ik u gekend“. Ook nu nog blijft waar, dat de Heere onze God van een iegelijk die ten eeuwigden leven geboren wordt, reeds bij zijn eerste geboorte zeggen kon: „Ik heb u bij u naam genoemd“.

Sterker nog, het plan, het bestek voor u persoon en voor wat aan u eigens zou zijn, is door u God niet pas gemaakt, toen ge reeds in uws moeders schoot ontvangen waart, maar reeds van den beginne. Ge merkt toch zelf ge- durig, hoe sterke overeenkomst er in de gelaats- trekken is tusschen een kind en zijn groot- vader of overgrootvader. Al de geslachten door- gaat die samenhang, en als ge met name bij voorstellende dynastien soms over eeuwen zekere gelijkheid van karakteristiek ontwaart, dan is ook dat geen toeval, maar Gods bestel.

Dit weten we nu, en merken we vooral bij de voorstellende geslachten, omdat ze meer op den voor- grond treden, en daardoor meer bekend zijn, zoodat men zelfs de portretten van wie er toe be- hoorden, over drie, vier eeuwen heen heeft ver- zameld. Maar geheel dezelfde samenhang bestaat juist evenzo bij u en uw eigen geslacht. De keizers

van Japan beweren, dat ze hun geslacht tot over 26 eeuwen kunnen nawijsen, en ongetwijfeld is dit hooge uitzondering. Maar al kan bij gewone lieden veelal niet meer dan een goede eeuw worden teruggegaan, vast staat niettemin, dat ieders geslacht even ver in het verleden terug- loopt als bij Japan's Mikado, ja, dat de oorsprong van ons aller geslachten terug gaat tot op dat bepaalde oogenblik, toen ons bijzonder geslacht opkwam, en aan den menscheleken stamboom zich ook ons geslacht afsette.

Ge hebt er daarom ook voor u zelf met te rekenen, dat ook gij geboren zijt uit een geslacht, waarvan ge zekere *geslachts-eigenschappen* over- neemt, mits dan altoos zoo, dat u God dit ook voor u alsoo bepaald heeft, en er ook voor u heeft hij bepaald, wat het eigenaardig-persoonlijke zou zijn, dat u nog weer onder de overige leden van uw familie onderscheidde. Ook gij zijt niet een toevallig wezen, maar veel eer in alles vooruit bepaald, gelijk u God dit gewild heeft; en zulks is niet in vage trekken, maar tot in 't kleinste nauwkeurig vooruit in uw wezen gedreven, beide en naar het lichaam en naar de ziel. Dat hierbij storing, vervalsching of ontredering door zonde kan intreden, betuigt reeds Gods Woord ons. Immers de kinderen kunnen de gevolgen dragen van de zonde hunner vaders, en wij persoonlijk kunnen lijden aan de gevolgen van een zonde door onze voorouders begaan. Doch ook hierin waakt over ons een ontfermend God- delijk bestel, al is 't dat wij 't niet kunnen naspeuren.

Dit u scheppen, dit u geboren laten worden, naar dat bepaalde bestek, waarnaar ge als mensch zijt opgebouwd, is nu geen toeval, maar heeft een doel. Niet slechts het zeer algemeene doel, om onder de kinderen der menschen, Gode toe eere, een zeer rijke verscheidenheid te doen schitteren, maar, geheel afgezien hiervan, het zeer bepaalde doel, om u in de eeuwigheid zoo te doen optreden als ge sult moeten zijn, om de plaats, u in het Koninkrijk Gods toegedacht, geheel naar eisch te kunnen vervullen.

Ook dit ligt uitgedrukt in het rijke beeld van het mystieke Lichaam. Het eigenaardige toch van alle lichaam is, dat alle leden en deelen eraan een afzonderlijke, een bijzondere, een eigenaardige bestemming hebben. Een lichaam is nooit een massa gelijke leden, maar een keurig in elkaar gezet stel geheel onderscheiden en bijzondere leden. Dit nu beduidt ook voor u, dat ge in het mystieke Lichaam van Christus een eigen roeping hebt, of wilt ge liever het beeld van den Tempel, zeg dan dat ge in den bouw van dien tempel een eigen plaats hebt in te nemen.

Welke nu die roeping in het mystieke Lichaam, of welke de plaats in den Tempel voor u zijn zou, stond reeds, eer ge ten leven verwekt en eer ge geboren werdt, vooruit in al zijn bijzonderheden vast. Naardat uw roeping zou wesen, moest ge geformeerd worden, en naar dat ge geformeerd zoudt worden, was uw beeld in het eeuwig bouwplan vooruit gevormd. Het is niet maar zoo, dat u God atwachte hoe 't met u zou aflopen, om dan daarna te zien, of ge in desen of in dien hoek van den Tempelmuur kondt worden ingeschoven. Niets er van. Het is alles vooruit bepaald geweest. Het stond vast, welke plaats ge moest innemen, en ge werdt er op gevormd om juist in die plaats te passen. Zoo eerst verstaat ge het mysterie van uw eigen wesen, van uw eigen persoon, en van uw eigen karakter, maar zoo krijgt dan ook alles een verhoogde betekenis voor u, en begint ge in te zien, dat al wat aan of in u is, u iets te zeggen heeft voor uw roeping.

En zeg nu niet: „dit geldt dan van mijn ziel, maar toch niet van mijn lichaam“. Immers ge weet zelf maar al te goed, wat invloed het lichaam soms op de ziel, en omgekeerd vaak de ziel op het lichaam heeft. De ziel is niet maar in het lichaam als in een vleeschen koker ingeschoven, maar hangt organisch met ons lichaam saam. Vandaar dan ook de wederop- standing der dooden in het verheerlijkt lichaam. En de slotsom blijft alzo voor elk kind van God, dat een ieder zooda is voor de eeuwig- heid ingaat, naar ziel en lichaam door God in bestek gebracht, door God geformeerd en ge- schapen, en door God vooruit in 't bestek gefat- soeneerd was; en dat hij deswege ten slotte precies inpass in die steen van den heiligen Tem- pelmuur, of in die steen van het mystieke Lichaam, waarvoor hij van eeuwigheid af be- stemd was.

Dit nu drukt de apostel uit, door te betuigen, dat een iegelijk lid in het Lichaam inzit, *gelijk God het gewild heeft*. Ook in u persoon en wesen, in uw ziel en lichaam is niets toevallig, niets zonder betekenis, niets zonder een eigen bedoeling. Vandaar dan ook u bepaalde en be- stille roeping, om zóó en niet anders te willen zijn als ge zijt; niet te vragen waarom een ander meer talent ontving of een rijker positie in- neemt; en niet er op te tinnen om een ander te gaan nadoen; maar er juist uw eer in te stellen, *prestes*, maar dan ook *vollidig*, te willen zijn wat de Heere u God met u gewild, over u bestemd en voor u bepaald heeft. Ge sult hebben aan wat u God van eeuwigheid af van u maken wilde; lust er aan om te worden datgene, waartoe u God u tot aandsijde riep; en niet bejijndend op anderen turen, maar eenig- lijk in blijdschap gluren op wat God de Heere in u persoon gewrocht heeft, om u een eigen plaats te doen innemen in het mystieke Lichaam of in zijn heiligen Tempel.

Natuurlijk heeft de hoeksteen een veel meer in het oog loopende plaats dan een dwarsbalk in den binnenbouw, maar de dwarsbalk is niet- temin even onmisbaar, is door Gods bestel even hooggeerd, en moet met gelijke precisieheid aangebracht, naar God het in zijn bestel gewild heeft.

Doch dan mag u valsche zelfbeelding ook evenmin in tegenovergestelde richting overslaan. Dan moogt ge, ingenomen met de plaats die u God u liet innemen, niet al het andere beneden u achten. Er mag onder de leden van het mystieke Lichaam geen andere weldijver zijn, dan om 't zuiverst in de plek in te glij- den en te passen, die God zelf voor elk hun- ner afzonderlijk bestemd heeft.

Het onderling saampassen in het Lichaam of in den heiligen Tempelmuur moet eeniglijk uit- vloeijsel zijn en blijk van aller heiligen najver om 't volkomen te passen in de plaats die God voor een iegelijk onzer openhield.

In den heiligen Tempelmuur moeten we niet alleen zelf onze eigen plaats innemen, maar onder ons, boven ons, achter ons en aan beide zijden moeten om onzen steen al die overige steenen liggen, aan welke God de Heere alder- haar plaats verordend heeft. En juist in het aanvaarden van die ordinantie Gods voor onzen steen en voor die overige steenen moet de liefde die uit God is, in ons opbloeien.

DR. A. K.

Amsterdam, 8 November 1912.

Een Staatskerk, heersche Kerk, be- voorrechte Kerk of hoe men het noemen wil, bestaat in Nederland niet.

De grondwet wijst dit uit.

In Artikel 168 wordt verklaard, dat aan alle kerkgenootschappen in het Rijk gelijke bescherming wordt verleend.

Er staat niet „bescherming“, maar „gelijke bescherming“, d.w.z. dat de Overheid alle Kerkgenootschappen op den voet van ge- gelijkheid heeft te behandelen en aan het eene Kerkgenootschap als zodanig geen officiële voorkeur mag geven boven het andere. Vroeger, in de dagen der Republiek, beschermde en handhaafde de Overheid alleen de publieke Kerk, en de niet publieke Kerken of secten werden alleen „getole- reerd“. Aan deze bevoorrechtiging van één bepaalde Kerk heeft de Grondwet voor goed een einde willen maken door voor te schrijven, dat bescherming, en wel gelijke bescherming, aan alle Kerkgenootschappen moet worden verleend.

En om elken schijn weg te nemen, alsof wel niet aan een bepaald kerkge- nootschap als zodanig, maar dan toch aan de leden van een bepaald kerkgenootschap zekere privilegien zouden toekomen, be- paalde de Grondwet in Artikel 169, dat de belijders der onderscheidene godsdiensten allen dezelfde burgerlijke en burgerschap- rechten genieten en gelijke aanspraak hebben op het bekleeden van waardigheden, ambten en bedieningen, die de Regeering te begeven heeft.

Ook dit artikel koert zich rechtstreeks tegen den toestand in onze Republiek, toen alleen de belijders van de publieke religie in het volle genot waren hunner burger- schapsrechten en zij alleen benoemd konden worden tot Staatsambten en waardigheden, terwijl de aanhangers van andere gods- diensten als een soort heloten werden be- schouwd. Aan deze bevoorrechtiging van de leden eener bepaalde Kerk heeft de Grond- wet evenzeer een einde willen maken als aan de bevoorrechtiging van die Kerk zelf. Daarom bepaalde de Grondwet, dat alle burgers, onverschillig welken godsdienst ze belijden, dezelfde burgerschapsrechten zullen genieten. Ja, nog sterker, dat ze niet alleen volle burgerschapsrechten zouden hebben, maar dat ze ook gelijke aanspraak zouden hebben op Staatsambten en bedieningen. De gelijkheid mocht niet alleen gelden voor de gewone rechten van het burgerschap van den Staat, terwijl dan toch aan de leden eener bepaalde Kerk weer de voor- keur moest gegeven worden, zoodra het om de staatsambten, waardigheden en be- dieningen ging. De gelijkheid werd doorge- trokken over heel het gebied van het staatsleven; zelfs de eenige uitzondering, die de Grondwet oorspronkelijk nog over- hield, dat de Koning van den Hervormden godsdienst moest zijn, werd later wegge- nomen. Er is geen enkel ambt of waardig- heid, dat door de Regeering alleen aan de leden eener bepaalde Kerk mag worden geschonken.

Zoo schrijft de Grondwet het voor, en zoolang deze Grondwet niet gewijgd is, heeft de Regeering zich stipt aan deze voorschriften te houden. Eenig principieel bezwaar tegen deze grondbeginselen van onze Grondwet voor de verhouding van den Staat en de Religie hebben we dan ook niet. Den toestand van onze Republiek met zijn heersche Kerk in den Staat, wat maar al te vaak tot gevolg had, dat de Staat de heersche Kerk niet terug. Al is de geheele omwenteling, die in dit op- zicht ons Staatsleven heeft doorgemaakt, niet aan de calvinisten, maar aan de patriotten te danken, we aanvaarden zonder eenige aarzeling het nieuwe standpunt, omdat dit voor de Kerk zelf geen verlies maar winste is. Niet in de Gollath's wapen- rusting van de Staatskerk, maar als David met den slinger en den steen van Gods Woord gewapend, staat de Kerk het sterkst in den strijd onzer dagen. In de historie der omwenteling erkennen we, trots al het menschelijk verkeerde, dat er zich in men- gde, de leiding Gods, en aan repressatie voelen we geen de minste behoefte. Het tijdperk, dat onze Gereformeerde Kerk in Nederland de bevoorrechte en heersche Kerk was, begeren we niet terug.

Maar waar de Grondwet deze bevoor- rechtiging van de aloude Gereformeerde Kerk voor goed afschaft, hebben we dan ook het recht om te eischen, dat deze bevoor- rechtiging niet practisch langs een achterdeur toch weer aan een bepaalde Kerk worde geschonken. Het standpunt van neutraliteit, dat de Staat inneemt, aanvaarden we, mits het dan ook consequent worde doorgevoerd. Het is deze eisch, dien Groen van Prinsterer telkens weer gesteld heeft, waarvan ook wij niet mogen afzien.

Met name gold dit twee punten, waarin de Regeering, ten deele door de Grondwet zelf daartoe gedwongen, nog altoos aan een bepaalde Kerk een geprivilegieerde positie schenkt. In de eerste plaats de subsidien die de Regeering aan sommige kerkgenoot- schappen uitkeerde, aan andere niet. Indien deze subsidie alleen een vergoeding was aan een bepaald Kerkgenootschap voor de goederen van de Kerk, die de Staat vroeger onder zijn beheer genomen had, dan zou, daargelaten de vraag welk kerkgenootschap als wettige erfgenaar van deze goederen mocht beschouwd worden, hiertegen geen principieel bezwaar bestaan. Een privilege voor een bepaalde Kerk is het niet, wan- neer de Staat de renten van een geconfe- queerd kapitaal aan deze Kerk uitbetaalt. Maar zoo staat de zaak niet. De Staat betaalt tractementen en pensioenen aan ver- schillende kerkgenootschappen, het Luther- sche, Remonstrantsche, Doopsgezinde en zoogenaamd Israëlitische Kerkgenootschap, zonder dat deze Kerkgenootschappen histo- risch het minste recht kunnen doen gelden, dus uit gunst, en dezelfde tractementen en

pensioenen onthoudt hij aan andere Kerk- genootschappen zooda de Gereformeerde Kerken. Van een gelijke bescherming door de Regeering aan alle Kerkgenootschappen te verliezen volgens artikel 168 is derhalve geen sprake. En is een stultende bevoor- rechtiging van het ene Kerkgenootschap boven het andere. De een ontvangt alles, de ander niets.

Hoe aan deze onbillijkheid een einde kan gemaakt worden, is een politiek vraagstuk waarmede we ons thans niet willen inlaten. Het kan op verschillende wijze geschieden, door deze geheele subsidie van den Staat in te trekken en aan geen enkel kerkge- nootschap tractementen of pensioenen meer uit te keeren. Het kan door de subsidie aan alle Kerkgenootschappen uit te keeren, pro rata van het getal harer leden. Het kan ook, doordat de Staat de subsidies kapita- lisceert en nu elk Kerkgenootschap het recht geeft om te bewijzen op welk deel van dit kapitaal het aanspraak kan maken. Maar welk dezer drie wegen men ook wil inslaan, het rechtsgedrag van de Regeering moet haar dwingen de bestaande ongelijkheid weg te nemen. Daarom hebben we het voorstel van de Grondwetsherziening-com- missie gewaardeerd, dat ten doel had om door een wijziging van Art. 171 de subsidie naar vasten maatstaf voor alle Kerkgenoot- schappen beschikbaar te stellen. Ideaal is deze oplossing ons niet. Tegen de subsidie- eering van de Kerk door den Staat hebben we zeer ernstige bezwaren. We waren dankbaar, dat dusverre onze Kerken bewaard bleven voor de verzoeking, die in deze Staatsubsidie steekt. En we vrezen, dat wanneer het voorstel der Commissie wet wordt, de vraag of onze Kerken van deze subsidiegebruik zullen maken, tot een bitteren strijd aanleiding zal geven. Maar afgezien van deze bezwaren, waardoor we het, dat de Grondwetsherzieningscommissie gelijke recht voor alle Kerkgenootschappen wilde en dit ook in Artikel 171 tot uiting wilde doen komen. Het beginsel, waarvan onze Grondwet uitgaat, werd daardoor consequent toegepast in een Artikel, waar dit nog niet was geschied.

Niet alleen echter in deze subsidieaquestie, maar evenzeer in de bezetting van de Theo- logische faculteit onzer Rijksuniversiteiten bleek tot dusverre nog steeds, hoe met dit Grondwettig beginsel geen ernst werd ge- maakt. Reeds het bestaan van zulk een Theologische faculteit is in een neutralen Staat een onding, en Groen van Prinsterer had volkomen recht, toen hij als conse- quentie van het beginsel: scheiding van Staat en Kerk, de opheffing der Theologi- sche faculteit vroeg. Indien toch, volgens Art. 169 der belijders der onderscheidene godsdiensten gelijke aanspraak hebben op het bekleeden van waardigheden en ambten, dan zou hieruit volgen — want ook het hooglerarschap aan de Theologische faculteit eener Rijksuniversiteit is een ambt door den Staat verleend — dat de Regeering in zulk een faculteit mannen van onderscheidene godsdiensten had moeten benoemen. Joden, Roomschen, Lutherischen, Mennisten, Hervormden en Gereformeerden hadden gelijke aanspraken ook op dit ambt. En waar Artikel 169 gelijke bescherming van alle Kerkgenootschappen toezet, zou hieruit volgen, dat deze Faculteit, door den Staat in stand gehouden voor de vorming van theologen, ook voor al deze Kerkgenoot- schappen dienst had moeten doen. Natuur- lijk is dit practisch niet uitvoerbaar; zulk een Theologische faculteit is niet bestaan- baar; en vandaar dat er maar één oplos- sing was, gelijk ook Minister Heemskerk 't in 1876 voorstelde, om de theologische faculteit aan de Rijksuniversiteit te laten vervallen. Intusschen is dit voorstel niet aangenomen; bij de herziening van het Hooger onderwijs werd de Theologische faculteit gehandhaafd, en wel in haar zoogenaamd neutraal karakter. Felteijk heeft deze Theologische faculteit echter alleen dienst gedaan als kweekschool voor de Hervormde Kerk en werden door de Re- geering alleen mannen van de Hervormde Kerk als haar hoogleraren benoemd. Een toestand, die lijnrecht indruisde tegen het beginsel van onze Grondwet en door geen beroep op de wetenschappelijke qualiteiten dezer hoogleraren is goed te praten. Het was daarom zeker te prijzen, dat de Re- geering met deze practijk brak en voor de eerste maal aan de Theologische faculteit een Gereformeerde benoemde, op wiens we- tenschappelijke kundigheid niets aan te merken viel. Een privilege van een be- paalde Kerk om alleen de hoogleraren dezer Staatsfaculteit op te mogen leveren, bestaat er niet; zulk een privilege zou zelfs lijnrecht in strijd zijn met onze Grond- wet. Ook hier zeggen we niet, dat dit de meest gewenschte oplossing van dit vraag- stuk is. Voor de gevaren aan dezen weg verbonden, zijn we niet blind. We be- schikken in onzen kring niet over zooveel voor het professoraat bekwaame mannen, dat we gaarne aan de Rijksuniversiteit een deel kunnen afstaan. Bovendien zou de consequentie van het beginsel eischen, dat de Regeering haar Theologische faculteiten zoo inrichtte, dat ze voor elke Kerk bruik- baar waren, wat alleen zou kunnen door facultatieve splitsing in te voeren. Maar ook hier moest toch ieder, die op het stand- punt van de Grondwet zich stelt, de daad van de Regeering als volkomen wettig en als strikt rechtvaardig loven.

Toch is juist tengevolge van beide daden een storm opgestoken, die tot een orkaan dreigt aan te slaan en reeds bij de ver- kiezing te Ommen deed zien, waartoe kerkelijke passie leiden kan. Openlijk wordt uitgesproken, dat de Coalitie tusschen de Christelijke partijen verbroken moet wor- den, wanneer de Hervormde Kerk niet haar bevoorrechte positie behoudt en ten opzichte van de subsidie en ten opzichte van de Theologische faculteit. Dat is de conditio sine qua non, waarvoor de Roomsche en

Antirevolutionaire partij gesteld moeten worden. En wat in heel dezen strijd het ergst is, is dat de liberale partij, die het sterkst voor de afschaffing van de „heersche Kerk“ gestreden heeft en in de Grondwet het beginsel van gelijke be- scherming van alle kerkgenootschappen heeft vastgelegd, thans lijnrecht tegen haar eigen beginsel in, alleen uit politiek winst- bejag, met deze Christelijk-historische fractie gemeene zaak maakt en het voor de be- voorrechtiging der Hervormde Kerk opneemt!

Welk gevolg dit gevaarlijk spel voor onze Christelijke Regeering hebben kan, behoeft hier niet besproken te worden. Op politiek gebied begeven we ons niet. Maar wel raakt deze politieke kwestie te nauw het kerkelijk leven, dan dat in een kerkelijk blad hierover geheel zou mogen gezwegen worden.

Met allen ernst wenschen we daarom tegen dat drijven te protesteerden, en we hopen, dat de Antirevolutionaire partij, zelfs al kostte het haar nog zooveel zetel, aan dat drijven niet zal toegeven. Het is beter met eere voor een beginsel strijdende te vallen, dan een overwinning te behalen, die alleen gekocht zou kunnen worden door beginselverzakking. Men vatte ons hierbij wel. Er is geen sprake van, dat we als Gereformeerde Kerk uit zekeren najver gaarne de positie der Hervormde Kerk verzwakt zagen. Zelfs het subsidie-vraagstuk is voor ons van bijzonder belang. Dat we zelf geen subsidie ontvangen en de Hervormde Kerk wel, is voor onze Kerken nooit een reden geweest om zich deswege bij de regeering te beklagen. Indien de Hervormde Kerk, omdat ze zelf niet in staat is voor haar predikanten te zorgen en met schrik ziende, hoe door het klein getal harer predikanten de massale volke- kerken in de groote steden steeds meer ontkerend worden, op vermeerdering der subsidie aandringt, ten einde meer predi- kanten te kunnen beroepen, zullen we het haar heusch niet misgunnen, wanneer de Regeering deze subsidie haar verleen wil. En evenmin denken we er aan, de Theologi- sche faculteiten aan de Rijkshoog- scholen, waarvan alleen de Hervormde Kerk gebruik maakt voor de opleiding harer predikanten, op te eischen voor onze Gereformeerde Kerken. We hebben aan onze Theologische School en aan de Theologische faculteit onzer Vrije Univer- siteit gelegenheid te over om voor de opleiding onzer eigen dienaars te zorgen. Met historisch geworden toestanden willen we gaarne rekening houden, en in de practijk kunnen we inschikkelijk genoeg wesen. Maar zoodra men van Hervormde zijde principieel voor de Hervormde Kerk de positie van een geprivilegieerde Kerk opseicht, moeten we ons wel verzetten. Verzetten, omdat dit in flagranten strijd zou zijn met de beginselen van onze Grondwet. Verzetten, omdat we als Gereformeerden deze pretentie aan de Hervormde Kerk niet toe kunnen geven zonder ons eigen recht prijs te geven. En verzetten bovendien, omdat daarmede een beginsel in het staats- leven zou worden ingevoerd, dat voor de toekomst van ons volk uiterst bedenkelijk zou wesen.

Het is daarom, dat we harte hopen, dat de Christelijk-Historische partij door dit drijven zich niet zal laten meeslepen. Een verbreking der Coalitie zou daarvan wel het gevolg moeten zijn, want noch de Roomschen noch de Gereformeerden zouden ooit er toe kunnen medewerken om dit beginsel van de geprivilegieerde positie der Hervormde Kerk te steunen. En wanneer door het verbreken der Coalitie het Liberalisme en Socialisme de regeermacht weer in handen krijgt, zou de Hervormde Kerk hiervan in de eerste plaats de dupe worden. Het Liberalisme mag in deze dagen op roerende wijze ge- tuigen van zijn liefde voor de „vaderland- schap kerk“, wat heeft het aan deze Kerk anders dan nadeel toegebracht? Het is aan dit Liberalisme te wijten, dat de Hervormde Kerk een organisatie bezit, waar- tegen de Christelijk-Historische het meest protesteerden. Aan dit Liberalisme, dat de Theologische faculteit is omgezet in een leu- rouloze faculteit van godsdienstwet- schap, waarin zelfs voor de Dogmatiek geen plaats meer is. Aan dit Liberalisme, dat jarenlang in deze Faculteit schier uit- sluitend mannen zijn benoemd, die lijnrecht tegen de belijden der Kerk in- gingen en door hun invloed op de a.s. predikanten het anticonfessionaisme in de Kerk hebben ingebracht. Zelfs politieke couranten als de *Nieuwe Rotterdammer* toonen in de Kerkberichten die ze opnemen telkens, hoe ze van de Confessionaalen niets willen weten en met alle macht ijveren voor de „moderne godsdienstige denkbeelden“, zooda in de *Hervorming* dezer dagen met daakbaarheid geconstateerd werd. Van dit Liberalisme steun te verwachten voor de Hervormde Kerk zou daarom al te dwaas wesen. Heeft de historie dat niet vol- doende geleerd?

De schrijver van het kerkelijk overzicht in de *Nieuwe Rotterdammer* oeffent critiek op een tweetal artikelen, die hij uit ons vorig nummer heeft overgenomen.

In de eerste plaats geldt die critiek wat we schreven over het plan om de Leidseche vertaling door het Bijbelgenootschap te laten uitgeven en aldus onder valsche vlag onder het volk te verspreiden. Hij noemt dat een „verdachtmaking“ en beroept zich als bewijs voor deze min vriendelijke quali- ficatie op een ingezonden schrijven van Ds. J. M. J. Hoog, die tegen het plan op- komt om door den Protestantenbond aan het Bijbelgenootschap de Leidseche vertaling aan te bieden. Hij acht dit niet wenschelijk, omdat het Bijbelgenootschap, dat nog altoos bekrompen en achterlijk genoeg is om in zijn Bijbeluitgaven de vertaling van de 17e

eeuw en de ten van de de eer niet rectie- arbeid kan worden vertaling te schrijven n schuldig he making“ is schrijven van tegen wlad doelde plan was en nie gevonden. E modern in omdat het e den naam Bijbelgenoot doel gevege te versprei volkomen van modern voorwaarden afwakt, dat dig om de komt.

Even wel van onzen ci door te be principieel v koos en da niet aan den aan de The universiteiten te bewijzen sommige bu o.a. in Dulti faculteiten t wat te zeg zou zijn, te hoogleerares elscht. Er vraagstuk te te kunnen t het beroep telten hier om de vraag, Roomsche staatsuniver daaraan Ro benoemen c den Staat zo we of de medewerking vraag of de faculteit vo is ingericht van de Pro leeraren zou Roomsche I deze aanvull den voor d Roomsche I gedoogen, c zulk een fac

Tusschen van den t het den laat

De Ling reformeerde en wegens ongeestig do werd gezet, der Confessie tegen den t uitpakken g

Het hoof aangevoerd, tische lijn oud als de dweept met Confessiona Is de Afscie antie, Laba formeerde F Heel druk ding on met het w ons althaa degelijke ar groote wor op het volk het verwijt daarmede s hij in zijn thuis is e eenige studi de Gerefor ons alleen lingen.

De Waar niet zoo g polemiek d beschuldigd Da. Lingbe van de broi Hij schrij

„De Gere Labadistich Wat dat l Jean de Middalburg, er geen war en dat de v zaam een K die Kerk w en in die in gemeen Allen die in en allen die heilig.

Binnen al was; buiten binnen was. En zóó i willen! Alth Nu vragen de eerste t De naam Graf. Bond Herr. Kerk en ons, begy rechte bedie der Sacrame tucht weer l staan, hebbl het Woord levens! Hoe komt